

แก้วจิต

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺน โส

เทศน์พระ วันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๔

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขาว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

อากาศอ้าวมาก อากาศอ้าว เห็นไหม อากาศ ภูมิอากาศ ภพน้อย-ภพใหญ่ เราเกิดมาเป็นคน เห็นภัยในวัฏสงสาร เราถึงออกมาประพาศปฏิบัติ การประพาศปฏิบัติ ปฏิบัติเพื่อสิ่งใด

“ปฏิบัติ” ในการปฏิบัติ ถ้าการปฏิบัติในรูปแบบ ในการเดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนา ดู พระพุทธรูปสิ พระพุทธรูปนั่งอยู่อย่างนั้นทั้งปีทั้งชาติ หุ่นยนต์ หุ่นปั้น เวลาเขาปั้นรูปตุ๊กตาไว้ ทาง ศิลปะ เขามีของเขาตลอดเวลานะ หลายร้อยหลายพันปีมันอยู่ของมันอย่างนั้น แล้วมันได้อะไรล่ะ? แล้วเราจะทำอย่างนั้นไหม เวลาเราทำขึ้นมา เราทำแบบหุ่นยนต์ไหม เราทำแบบสิ่งที่ป็นรูปศิลปะที่ เขาทำกันไหม สิ่งที่เป็นศิลปะนะ คนเขาไปดู จิตใจเขายังอ่อนโยน ศิลปะเขาไปดูกันเพื่อความ อ่อนโยนของใจเขา ให้จิตใจมันมีศิลปะ ด้วยความนุ่มนวลของเขา ไม่ให้แข็งกระด้าง มันยังมี ประโยชน์นะ

แต่ร่างกายของคน นั่งสมาธิภาวนา ถ้าทำสักแต่ว่าทำ การถ้าไม่ทำสักแต่ว่าทำ มันต้องมี รสชาติสิ คำว่า “มีรสชาติ” ไซ้ไหม เราเห็นสุข-เห็นทุกข์ขึ้นมา เราถึงมาไง เราเสียสละนะ โลกเขา เขาบอกว่าเขาได้เสพสุขของเขา เขาได้ใช้ชีวิตของเขา เขามีความสุข แล้วคนมีความสุขจริงไหม ละ เวลาธุรกิจบริการ ทุกคนต้องบริการให้ดีที่สุด ทุกคนต้องบริการให้แปลกประหลาดมหัศจรรย์ ที่สุด ทุกคนก็จะปฏิเสธสิ่งนั้น ปฏิเสธสิ่งนั้นกลับไปก็ไปคอดกอยู่ที่บ้าน ยิ่งเสพสิ่งใดก็แล้วแต่ คุณ คุณ ธุรกิจบริการเขา เขาทำของเขา แล้วมันจะจบลงที่ไหน มันจะแข่งขันกันอย่างนั้น มันจบลงที่ไหน

แต่ถ้าการดับทุกข์ การตัดมันออก ถ้าการตัดมันออก คุณ เวลาจะดับไฟต้องชักฟืนชักไฟ ต้องทำเชื้อไฟนั้นให้หมด ไฟนั้นถึงจะดับได้ แต่โลกเขาทำกันนะ เขาเสริมไฟเข้าไป เขาใส่ฟืนเข้าไป เขาเสริมไฟก็ให้ไฟมันลุกโชติช่วงชัชวาล เขาว่าสิ่งนั้นเป็นความสุข นี่ความเห็นต่าง พอความเห็นต่าง เราเห็นโทษของมัน เราถึงได้เสียสละความที่ว่าโลกเขาว่าเป็นความสุข

ทุกคนเขาจะแปลกใจ ทำไมต้องฉันทมือเดียว ทำไมต้องถือธงดวงควัตร ทำไมต้องถือความลำบาก อวดเขาหรือเปล่า อยากจะอวดเขาว่าตัวเองเคร่งครัดหรือเปล่า แล้วอวดเขาหรือเปล่านั้น? ความอวดเป็นกิเลสนะ อย่างเช่น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาอดอาหาร ๔๕ วัน ขนาดว่าขณินเฝ้า ขณินหลุดหมด หลุดหมดเพราะอะไร เพราะปัญญานะ ปัญญาว่ากิเลสมันอยู่ที่ไหนก็ค้นหา กิเลส ต่อสู้กับกิเลส แล้วกิเลสอยู่ที่เรา อยู่ที่ตัวเราต่างๆ ก็อดอาหารไปต่างๆ กันคว่ำกันไป ขนาดที่ว่าย้อนกลับมาฉันอาหารของนางสุชาดา ปัญจวัคคีย์ทิ้งไปเลย “นี่กลับมาอีกมาก” ปัญจวัคคีย์ทิ้งไปเลยนะ เสียใจมาก อุบัติฐากมา ๖ ปี ก็ต่างคนต่างหวังรอ แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหันกลับมาฉันอาหารของนางสุชาดา ทิ้งไปเลยนะ เสียใจมาก เสียใจมาก

แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาสงบสงัดแล้วไม่มีใครยุ่งกวนแล้ว ย้อนกลับมา เราทำมา ๖ ปี ทำมาวิฤตขนาดไหนก็ทำมา แล้วมันไม่ประสบความสำเร็จสักที ไม่ประสบความสำเร็จสักที.. อยากพ้นจากทุกข์ อยากพ้นจากทุกข์ เวลาถลันลมหายใจสลบไปถึง ๓ หน อดอาหารจนขนเน่านะ ขนหลุด นี่การกระทำวิฤตขนาดนั้น มันไม่ประสบความสำเร็จ แล้วเรายังมาทำสิ่งนั้นกันอยู่อีกหรือ เราจะมาอดอาหารกัน จะมาอดนอนผ่อนอาหารกันเพื่อความทุกข์อย่างนั้น มันจะมีประโยชน์สิ่งใดละ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นนักปราชญ์ เป็นศาสดา เป็นครูเอกของเรานะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทดสอบมาแล้ว ทดสอบมาด้วยตัวเอง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังไม่ตรัสรู้ขึ้นมา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็หาทางออกอยู่ หาทางออกอยู่ แต่หาทางออกยังไม่เจอ ก็คิดได้แค่นั้น คิดได้โดยสามัญสำนึก คิดได้ว่า “กิเลสมันอยู่ที่ไหน จะหากิเลส จะฆ่ากิเลส” แต่ยังไม่เจอกิเลส กิเลสเป็นอย่างไร ไม่เคยเห็น

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าฉันอาหารของนางสุชาดา บุปผะนิวาสนุสติญาณ ก็นั้น บุปผะนิวาสนุสติญาณ จุฑุปปาตญาณ แล้วเวลาชำระกิเลส อาสวัภยญาณไปแล้ว เสวยวิมุตติสุข คราวนี้สุขจริงๆ คราวนี้จิตใจพ้นจากกิเลสทั้งหมด เสวยวิมุตติสุขอยู่ “สุขนี้สุขหนอ สุขนี้สุขหนอ” สุขหนอเพราะอะไร? สุขหนอเพราะมันไม่เอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง มันสงบระงับของมัน มันสงบระงับอยู่โดยสันติธรรมของจิตดวงนั้น จิตดวงนั้นมีความสุข มีความสุขของธรรมชาติอันนั้น มีความสุขมาก ความสุขมากนั้นมาจากไหน? มันต้องมีเหตุสิ เหตุที่ทำให้สิ่งใดมันสุขนะ

ทีนี้ก็ย้อนกลับมา ย้อนกลับมาการกระทำ ย้อนกลับมาการกระทำหมายถึงว่า วางธรรมวินัยไว้สอนพวกเรา เวลาจะสอนพวกเรา บอกว่า “ถ้าใครอดอาหารเพื่ออด ใครอดอาหาร ใครทำเพื่ออดเอ็งเขา อยากให้เขาศรัทธา อยากให้เขาเชื่อ.. ปรับอภิติหมค!” ที่เรากำลังนี้เราไม่ทำอวดเขา เราทำข่มกิเลสเรา เราทำเพื่อหัวใจของเรา เราพยายามสร้างคุณประโยชน์กับใจของเรา แต่มันไม่มีใครรู้ละ ในเมื่อมีการกระทำ มันต้องทำนะ

แล้วบอกว่า คนพอจะทำดีเขาบอก “นั่นก็อวด อันนั้นก็อยากดัง อันนั้นก็อยากเด่น”

ถ้าทำเพื่อฆ่ากิเลสละ “มันจะดัง-ไม่ดัง กูจะฆ่ากิเลสอยู่นี้ กูทุกข์อยู่นี้ กิเลสกูมันจี๊ด มันจะตายอยู่นี้ กำลังต่อสู้อยู่นี้” อันนี้ไม่ได้อวด แต่ถ้าทำแล้วโฆษณาชวนเชื่ออวดเขา นั่นนะ...อวด! ฉะนั้น การทำมันไม่ได้อวดเพราะอะไร เพราะหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ท่านดำเนินการมาก่อนแล้ว หลวงปู่เสาร์ท่านอดนอนผ่อนอาหารของท่านมา ท่านต่อสู้กับกิเลสของท่านมา มันเป็นอุบาย

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาทบทวนขึ้นไปถึงที่ว่า ๖ ปีนั้นนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงบอกว่า “นี่เราทำของเรา มา ถ้าใครอดอาหาร ใครอดนอนเพื่ออด ปรับอภิติทุกกฎ ทุกกิริยาที่การแสดงออก” กิริยาคือคำพูด ๑ คำก็อภิติตัวหนึ่ง กิริยาที่แสดงออกขนาดไหนนะ แอ็กขนาดไหน นั่นนะ ปรับอภิติทั้งนั้นนะ! ปรับอภิติหมค

“แต่! แต่ใคร ถ้าอดนอนผ่อนอาหารเพื่อเป็นอุบายวิธีการเพื่อจะชำระกิเลส เราตกคตอนุญาต” เพราะเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังไม่ตรัสรู้ล่ะ อดไปหลายๆ อดไปโดยไม่มียัญญา อดไปโดยไม่มียุติผล แต่ขณะที่มีปัญญาคืนมาแล้วนะ การอดอาหารก็เท่ากับเราก็ก้าวด้วย

กิเลสมันก็เป็นเรา สรรพสิ่งมันก็เป็นเรา ถ้าเราหิว เราหิว เรากระหายด้วย เราก็ทุกข์ยากไปด้วย นี่อดนอนผ่อนอาหารเพื่อการชำระกิเลส การขัดเกลา การทำให้กิเลสยุบยอบอ่อนตัวลง มันไม่ใช่การชำระกิเลส แต่ทำให้กิเลสมันเบาลง ให้เรามีโอกาสได้ประพฤติปฏิบัติ ให้โอกาสเรา จิตใจเราให้เข้มแข็งขึ้นมา ถ้าจิตใจเรามันได้เข้มแข็ง มันไม่ได้มีการกระทำเลย.. แล้วล้มลุกคลุกคลาน กลิ้งกันไปอยู่อย่างนั้นนะ กระเสือกกระสนกันไปจนไม่มีทางออกกันเลย มันจะไปไหนกันนะ

ทีนี้ถ้ามันจะเอาความจริงขึ้นมา เพราะเราเห็นภัยในวัฏสงสาร เราถึงมาบวช บวชแล้วเราเป็นนักรบ เราต้องเอาใจของเราไว้ในอำนาจของเราใช่ไหม ถ้าเอาใจไว้ในอำนาจของเรา นี่การแก้จิต.. การแก้จิตแก้ยากมากนะ

เวลาหลวงปู่มั่นท่านพูดประจำ “แก้จิตนี้แก้ยากมากนะ ให้ปฏิบัติมา ให้พยายาม เราทำขึ้นมาให้มีเหตุมีผลขึ้นมา ผู้เฒ่าจะแก๊วะ.. การแก้จิตนี้แก้ยากมากนะ ผู้เฒ่าจะแก๊วะ” แล้วแก้อย่างไร? แล้วแก้อย่างไร? จะแก้จิต จะแก้กิเลสหรือจะเพิ่มกิเลส ถ้าแก้กิเลส เราก็ต้องชนะใจเรา เราจะต้องดูแลใจเรา

เราแก้จิต.. เราแก้จิต.. เราไม่ใช่ให้กิเลสมันมาแก้ ถ้ากิเลสมันมาแก้ กิเลสมันก็เปิดหมดนะ สิ่งใดที่เป็นข้อวัตรปฏิบัติ มันบอกว่า “สิ่งนั้นไม่จำเป็น”...มันเปิดหมด! พอมันเปิดหมดมันไปไหน? มันก็เปิดช่องทางให้มันออกหมดนะ

แต่ถ้าแก้จิตละ ถ้าแก้จิต เราก็ต้องมีข้อวัตรปฏิบัติของเรา เราต้องมีกติกาของเรา อะไรทำได้ อะไรทำไม่ได้ แล้วทำแล้วทำให้กิเลสมันจงหองพองชน กิเลสมันตัวอ้วนๆ ขึ้นมา เราจะบั่นทอนมันอย่างไร นี่การแก้จิต

การแก้จิตแก้ยาก ทีนี้การแก้ยาก คุณสิ แล้วจิตเรามาจากไหน เอาอะไรไปแก้มัน เวลาจะจับเสือ เวลาจะไปดูเสือก็ไปดูเสือที่เขาเดิน “โอ้.. นี่ก็เสือโคร่ง นู่นก็เสือดาว อ้าว.. ก็เสือมันอยู่ในกรง” เสืออยู่ในกรงมันเสือของใคร? เสืออยู่ในกรงมันก็เสือของทางรัฐบาลเขา แล้วกิเลสของเราละ แล้วเสือของเราละ เวลาจะไปดูเสือก็ไปดูเสือในกรง เวลาจะศึกษาธรรมะก็ “นั่นก็กิเลส ความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นกิเลส” ไปดูเสือในกรงนะ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจับเสื่อข้างไว้ให้เอ็งดูว่า “นี่เห็นไหม กิเลสเป็นอย่างนี้.. อย่างนี้.. อย่างนี้.. อย่างนี้” เราก็ก็นั่งดูเสื่อในกรงกันไง “อ้อ.. นั่นก็กิเลส นี่ก็กิเลส แต่เวลามันเกิดในใจ นี่ไม่เห็นนะ” เวลาเสื่อในป่าไม่รู้จักมัน หามันไม่เจอ แต่เวลาไปดูเสื่อ ไปดูเสื่อในกรงกันนะ เปิดดู พระไตรปิฎก “นั่นก็กิเลส นี่ก็กิเลส ทำอย่างนั้นก็ผิด ทำอย่างนั้นก็ไม่ดี”...แต่ทำ.. ทำ..

นี่ไง การแก้จิต เราต้องแก้ของเรา ถ้าเราไม่ได้แก้ของเรานะ กิเลสมันพาเราแก้ เราก็แก้ทุกแก้ ยากกันไปอย่างนั้นนะ.. ยิ่งทำนะ.. เวลาเป็นโรคภัยไข้เจ็บ เขาห่วงนักห่วงหนา การคิดเชื่อนะ ไอ้นี้ เชื้อโรคนะ ถมเข้าไป “นั่นก็ไม่ใช่ไร นี่ก็ไม่ใช่ไร” ถมเข้าไป.. ถมเข้าไป.. นี่ถ้ามันเป็นเชื้อโรคนะ ถึงเวลาแล้ว ถมมันติดเชื้อมันก็ตายหมดนะ

แต่จิตนี้มันไม่เคยตายไง กิเลสมันยังบีบบีบสีไฟ มันจะเหยียบย่ำขนาดไหนมันก็ทุกข์ยากของมัน ทุกข์ยากขนาดไหนมันก็ไม่เคยตาย ถึงที่สุดนะ คอตถกขนาดไหน เดียวก็ฟื้นขึ้นมา เดียวก็ดีเดียวก็ร้าย อยู่อย่างนั้น มันไม่เคยตาย แต่คำว่าไม่เคยตายนี้ตัวจิตนะ แต่ตัวกรรมละ ตัววิบากละ สิ่งที่เราสร้าง มากทำให้มันเศร้าหมองไป ทำให้มันทุกข์ยากไป แล้วเราก็พยายามจะทำให้มันใสสะอาดอยู่ นี่พยายามจะต่อสู้กับมัน นี่การแก้จิต

การแก้จิตมันก็ต้องมีข้อวัตรของมัน มันต้องมีความขยันหมั่นเพียรของมัน การแก้จิตแก้ยาก นะ การแก้ยาก จิตนี้มาจากไหนเราก็ก็นั่งดูมัน “มิดแปดด้าน” เกิดมาเป็นเรา เป็นเราก็ก็นั่งดูพ่อแม่ ตั้งให้ มันก็อยู่ที่ทะเลเบียนบ้าน ทะเบียนบ้านก็ซ้อนกันนั่นๆ อยู่อย่างนั้นนะ แต่มันมาจากไหน นี่มันเป็นสมมุติบัญญัตินะ ถ้าไม่เป็นสมมุติบัญญัติขึ้นมาเราก็ก็นั่งดู พ่อแม่ไม่บอกว่าเกิดวันไหนก็ไม่ได้รู้ นี่ไง เวลาเด็กอนาถา นะ ไม่มีใบเกิด ไม่มีทะเบียนบ้าน ไม่มีสิทธิเป็นชนชาติใดๆ เลย เห็นไหม ไม่มี สัญชาติ นี่พ่อแม่ไม่มี พ่อพ่อแม่ไม่มี เริ่มต้นจากไม่มีมา มันก็เร่ร่อนมาตลอดเลย แล้วทุกข์ยากมาก นี่ของเราพ่อแม่มี พ่อแม่เราเป็นคนบอกมา พ่อแม่เป็นคนจดทะเบียนไว้ให้ เกิดเมื่อไร พ่อแม่ทำให้หมดเลย เราไม่รู้หรอก

จิตก็เหมือนกัน มันมาจากไหน มันมาอยู่ที่นี่มันมาจากไหน แต่มันมาขนาดไหน มันก็มีวาสนาของมัน เราได้บวชนะ คน เห็นไหม คุณสิ มีคนเยอะมากที่ว่อยากบวชๆ แล้วเขาไม่ได้บวช เขาอยาก

บวชเขาไม่ได้บวช เพราะเขามีความจำเป็นของเขา เราได้บวช จะได้บวชได้มากได้น้อยก็แล้วแต่ นี่เป็นโอกาสของเรา เราเกิดมา คฤหัสถ์ เวลาประเพณีของคนจีนเขานะ เขาเรียกเทียนเต็ง คือว่าเติมน้ำมันตะเกียงไง น้ำมันตะเกียงเขาจุดไฟ เขาจะไปเติมน้ำมันตลอด ใครไปเติมน้ำมัน คนนั้นก็ทำบุญๆ นั่นก็ความเชื่อของเขา เขาเติมน้ำมันขึ้นมา น้ำมันมันก็มีไฟตลอดไปนะ น้ำมันจุดไฟตลอด เขาเติมน้ำมันของเขาที่ศาลเจ้า เขาไปเติมตลอดนะ

ไอ้จิตของเราเหมือนกัน เราได้มาทำบุญกุศลของเรา เราได้เติม! เติมคุณงามความดีให้มันเติมความดีให้จิตของเรา ทั้งๆ ที่กิเลสออกมาจากจิตนี้แหละ จิตเป็นคนคิดขึ้นมา จิตเป็นคนแรงปรารถนาขึ้นมา แล้วทำบุญกุศลขึ้นมาก็ทำเพื่อมันนั่นแหละ พอมันได้ทำขึ้นมา ได้สร้างบุญกุศลขึ้นมา ให้มันเกิดก็เกิดพอมิลงมหายใจ มีความสะดวกสบายบ้าง

ถ้ามีความสะดวกสบายบ้างนะ คำว่า “สะดวกสบายบ้าง” เพราะมันไม่มีความสบายจริง ไม่มีความสะดวกจริงนะ คฤหัสถ์ คนเฒ่าคนแก่ ลูกก็โอย ปวดก็โอย เรายังไม่เจ็บไข้ได้ป่วย คนแก่ๆ นี้นะ เขาอยากตาย เขาอยากตายเพราะเขาบอกว่าเขาเบื่อ.. ก็มันไปหน้าก็ไม่ได้ ไปหลังก็ไม่ได้ มันเซ็ง มันอยากไปๆ สักที แล้วก็ไม่ได้เห็นตายสักทีนะ เวลาคนที่เขาเบื่อหน่ายนะ คนแก่คนเฒ่าเขาก็เบื่อหน่ายของเขา

แต่ถ้าคนเขามีสตินะ นี่การเบื่อหน่าย ทำไม่ถึงเบื่อหน่ายล่ะ เบื่อหน่ายเพราะเขาไม่ได้แก้จิตของเขา เขาไม่รู้จักจิตของเขา เขาไม่มีต้นสายปลายเหตุ แต่ถ้าเราเป็นนักปฏิบัตินะ จะคนเฒ่าคนแก่ ไข้ไหม เราก็นึกพุทโธ นึกพุทโธของเรา นึกพุทโธไปเรื่อยๆ พอจิตมัน.. พอพุทโธๆๆ ไป ถ้าจิตมันเริ่มสงบลงนะ คนแก่ก็มีคุณค่านะ คนแก่ก็มีคุณค่า คุณค่าเพราะอะไร เพราะจิตมันสงบ พอจิตสงบ มันรู้มันเห็นนะ ไม่ต้องบอก

คฤหัสถ์ เวลาหลวงตาท่านบอก “เวลาเราเป็นอะไรขึ้นมา ถ้ามันจวนเจียนขึ้นมา ไม่ต้องมีใครมาจับตัวเรานะ ไม่ต้องมีใครมาบอกพุทโธกับเรา ไม่ต้องให้มีใครมาเตือนนะ ไม่ต้องเข้ามาใกล้ เราจะไปของเราเอง เราจะไปของเรา ใครอย่ามายุ่งกับเรานะ ใครอย่ามายุ่งกับเรานะ”

คูตี เวลาคนที่เขารู้หลักรู้เกณฑ์ของเขา เขารู้อยู่แล้วว่าอะไรเป็นอะไร แต่เวลาคนเฒ่าคนแก่ เวลาจิตของเขา เขาไม่มีหลักมีเกณฑ์ของเขา เขาก็เบื่อหน่าย เขาก็ไปหน้าก็ไม่ได้ ถอยหลังก็ไม่ใช่ เบื่อหน่ายมาก! เบื่อหน่ายมาก! เบื่อหน่ายก็ไปไม่ได้ เบื่อหน่ายก็คือเบื่อหน่าย เบื่อหน่ายก็อยู่กับเบื่อกว่านั้นนะ แต่ถ้ามันพุทโธๆ ขึ้นมา ถ้าจิตมันเริ่มนะ มันเริ่ม มันมีปัญญาของมัน มันมีความสดชื่นของมัน มันจะเห็นคุณค่าของใจขึ้นมาทันทีเลย คุณค่าที่ว่าเบื่อหน่ายๆ อยู่เนี่ย

เวลานั้นสลดความเบื่อหน่ายออกไป ทำไมจิตใจมันโล่งมันโง่งนะ โอ้โฮ! คือว่าความสุขไปหาที่อื่นไม่ได้ ความสุข ความพอใจ นี่ทั้งชีวิตนะ ชีวิตมีชีวิตหนึ่ง เราทำหน้าที่การงานมาจนแก่จนเฒ่า พอคนแก่เฒ่าขึ้นมา เราก็คืออยากจะมีที่พึ่ง เราก็ศึกษาธรรมวินัย ศึกษามาทั้งหมด ไปดูเสือในกรงทั้งนั้นนะ เสือของคนอื่น ไปดูสัตว์ในกรง ไปดูสัตว์ของคนอื่น.. สัตว์ สุนัข ปัญญา กิเลสตัณหา ทะยานอยาก โลกอะไรต่างๆ มันอยู่ในกรง มันอยู่ในสวนสัตว์ทั้งนั้นนะ มันอยู่ในพระไตรปิฎก

แต่ของเรามันไม่เคยเห็นมันก็ไม่รู้รสชาตินะ แล้วพอพุทโธๆ พอจิตมันสงบ มันมีรสชาติขึ้นมาใช่ไหม โอ้โฮ.. พอรสชาติขึ้นมาล่ะ คอตกนะ ทำไมชีวิตเราทั้งชีวิต ปล่อยให้มันสูญเปล่ามาขนาดนี้ เกิดมาจนจะแก่จะเฒ่า จะสิ้นชีวิตอยู่แล้ว ยังมาเบื่อบ่นอยู่ที่นี่ ถ้ามันพุทโธๆ จนจิตมันมีหลักมีเกณฑ์ขึ้นมาละ โอ๊ย.. มันมีความสุข.. ชีวิตทั้งชีวิตที่ทำมานี้ มันก็มีรสชาติของมัน เห็นไหมประสบความสำเร็จทำต่างๆ ขึ้นมาในโลกเขา เขาประกอบสัมมาอาชีวะกัน เขาก็มีความสุขมีทุกข์ของเขา นั่นแหละ มันก็รสชาติหนึ่ง

เวลาจิตมันสงบขึ้นมา มันเป็นอีกรสชาติหนึ่ง “รสของธรรมชนะซึ่งรสทั้งปวง” นี่เกิดขึ้น ถ้าคนฉลาดเขาแก้ของเขา เขาทำของเขาได้ พอจิตมันมีเหตุมีผลขึ้นมา มันก็รู้จริงของมันขึ้นมา พอรู้จริงขึ้นมา นี่ไง ปัจจัตตัง ใครจะบอก? ใครจะมาบอก? เวลาเบื่อหน่ายๆ จิตเบื่อหน่ายมันก็หัวทิ่มบ่ออยู่นี่ เวลามันสงบระงับขึ้นมา มันใสกระจ่างมันขึ้นมานี้ ใครบอก? พอใครบอกขึ้นมามันก็เป็นความจริงของมันขึ้นมา ถ้าเป็นความจริงขึ้นมา นี่ไง นี่แก้จิตๆ นี่ใครเป็นคนแก้? ก็จิตมันแก้ของมัน ถ้าจิตมันจะแก้ของมัน แล้วจิตเอาอะไรมาแก้มัน? มันก็สติปัญญา มันมีสติของมัน สติปัญญามันตั้งขึ้นมา มันรวมตัวขึ้นมา

อากาศ เห็นไหม คูสิ อากาศ สุญญากาศต่างๆ เขาใช้ประโยชน์อะไรมัน จิตของเรามันมีคุณค่าของมัน แต่เราไม่รู้จักมัน แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารู้จัก นี่ไง เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา นี่พอตรัสรู้ธรรมขึ้นมา เสดยวิมุตติสุข..

เพราะถ้าตรัสรู้ ไม่มีเหตุมีผล มันตรัสรู้ได้อย่างไร? คนจะตรัสรู้มันต้องมีเหตุ!

เหตุนี้ละ สัตถะ สมาธิ ปัญญา ทำอย่างไรมันถึงตรัสรู้ แล้วพอตรัสรู้แล้ว ด้วยเหตุ-วิธีการอันนั้นนะ ที่มาสอนพวกเราอยู่ที่นี่ ว่าเหตุ-วิธีการที่เราทำกันอยู่นี้ไง แล้วคนเบื่อหน่าย คนสิ้นหวังนะ มันสิ้นหวัง มันคอดก แล้วมีสติปัญญาขึ้นมา มันพุทโธๆ โดยสิ้นหวัง มันสิ้นหวังแล้ว ไม่รู้มันจะไปไหนแล้ว ก็พุทโธมันเถอะ เพราะมันไม่มีทางไปแล้วพุทโธๆ แล้วพุทโธแล้วมันสงบ พอสงบเข้ามา นี่มันสิ้นหวังไง พอสิ้นหวัง แต่มันเป็นจริงขึ้นมา พอเป็นจริงขึ้นมา นี่มันเป็นอะไรขึ้นมาละ

สิ้นหวังหรือสมหวัง นี่สมุทัย ตัณหา-วิภวตัณหา ความอยากให้เป็นก็ไม่ใช่ ไม่ใช่อยากให้เป็น มันก็จะเป็น เอ้อ.. ไม่อยากให้เป็นมันก็เป็นอย่างนั้น เวลาอยากให้เป็นมันก็เป็นมันก็ไม่ใช่ นี่ทำเพราะความอยากและความไม่อยาก มันก็ทุกอย่างอยู่อย่างนั้นนะ แต่คนมันสิ้นหวัง มันปล่อยหมดใจ พอปล่อยหมด พุทโธโดยสัจจะ โดยข้อเท็จจริง ถ้ามันสงบเข้ามาละ.. นี่แก่จิต

พอจิตมันรู้มันเห็นนะ มันมหัศจรรย์ของมันนะ จิตมหัศจรรย์ของมัน สิ่งที่มีมหัศจรรย์นะ สิ่งนี้เป็นสัจจะ สิ่งนี้เป็นความจริง ความจริงมันจะเกิดจากความจริงขึ้นมา ถ้าจิตเป็นความจริงขึ้นมามันก็สงบระงับมันขึ้นมา พอจิตสงบระงับขึ้นมา มันแก้ไขของมัน จิตที่มันที่ไปเราก็ไม่รู้มันว่า “จิตมันมาจากไหน?” เวลามันเป็นจริงขึ้นมา เราถึงรู้ว่าเป็นความจริงขึ้นมา สิ่งที่เราดูเราเห็นกันอยู่ในสมมุติบัญญัตินี้ มันมาจากการบริหารจัดการของโลกเขา

โลกเขา คูสิ ทะเบียนต่างๆ การบริหารจัดการข้อมูลข่าวสาร เขาจัดการของเขา เขามีข้อมูลข่าวสารไว้บริหารจัดการ มนุษย์เป็นทรัพยากรมนุษย์ ก็เป็นส่วนหนึ่งให้เขาจัดการบริหาร ที่นี้เขาจัดการบริหาร เวลาเกิดขึ้นมาก็จดทะเบียน เวลาตายขึ้นมาก็จำหน่ายออกไป ก็บริหารก็แค่นั้น แต่เราบริหารใจของเรา สิทธิของเรา เขาบริหาร เขาคูมที่ทะเบียน เขาคูมที่ข้อมูลข่าวสาร เขาไม่ได้กุมตัวเรา เขาคูมตัวเราไม่ได้ เขาแก้ไขให้เราดี-เราชั่วไม่ได้ แต่เขาเอาข้อมูลของเราไปหาประโยชน์ได้ นี่

เราจะแก้ไขของเรา เราก็ต้องแก้ไขตัวเราเอง ถ้าแก้ไขตัวเราเอง สิ่งที่เราแก้ไขตัวเราเอง มันก็ต้องตั้งสติขึ้นมา นี่แก้อะไรๆ พอแก้อะไรๆ นี่ภาคปฏิบัติเขาแก้กันอย่างนี้ เขาแก้กันที่จิตนั่นเลย นี่จิตแก้อะไร

ถ้าแก้อะไร มันแก้ด้วยอะไร? แก้ด้วยวิธีการ วิธีการ.. ตั้งสติขึ้นมา พอตั้งขึ้นมา กำหนดพุทโธขึ้นมา ถ้าไม่มีวิธีการแล้วจะแก้อย่างไร มันจะเริ่มต้นกันอย่างไร นี่พอเริ่มต้น เขาบอกสิ่งนี้เป็นความทุกข์ แล้วเวลาเกิดเป็นทุกข์ทำไมไม่พุด เวลาเกิดมาเป็นทุกข์ เวลาบวชนี่ก็เป็นทุกข์ นั่งอยู่นี่ก็เป็นทุกข์ นั่งอยู่นี่ เดี๋ยวลูกก็จะทุกข์อีกแล้ว ไปไหนก็ทุกข์ทั้งนั้นนะ ในเมื่อมันมีมันอยู่มันจะไม่ทุกข์ได้อย่างไร ในเมื่อชีวิตนี้มีอยู่ สรรพสิ่งนั้นมีอยู่ ของมันมีอยู่ สิ่งที่มีอยู่..

เรามีภูมิदानะ เราสู้ อยู่กับความจริง จริงตามสมมุติ เราเกิดมามันต้องมีความจริงสิ มันต้องมีที่มาที่ไปสิ สิ่งใดก็แล้วแต่ มันต้องมีที่มาที่ไป เหตุและผลรวมลงเป็นธรรม ธรรมมันต้องมีเริ่มต้น ท่ามกลาง และที่สุด เวลาแสดงธรรม แสดงทั้งเริ่มต้น ท่ามกลาง และที่สุด ไม่เสียคติ ไม่ดูหมิ่นดูแคลนใคร ไม่เสียคติใคร แต่เสียคติกิเลส กิเลสในหัวใจของคนนะ ไม่ได้ว่าคน...ว่ากิเลสของคน กิเลสใจ เพราะกิเลสมันหน้าหนา มันบังเงา มันหาอยู่หากินบนใจของสัตว์โลก

เวลาเริ่มต้น ท่ามกลาง และที่สุด พอที่สุดขึ้นมา เรารื้อค้นของเรา นี่เริ่มต้น ท่ามกลาง และที่สุด เวลาเกิดมันผลของวิญญูะ ผลของวิญญูะคือผลของกรรม ผลของวิบาก มันเป็นไปด้วยวิบาก เรารับรู้ที่ปลายเหตุหมดเลย ที่นี้พอเราจะแก้ไขของเรา เราจะแก้อะไรของเรา เราจะเริ่มต้นเข้าไปสู่ที่ต้นเหตุ ถ้าเข้าไปสู่ที่ต้นเหตุ เราก็ทำความเข้าใจของเราเข้ามาด้วยวิธีการใดก็แล้วแต่ ด้วยวิธีการหลากหลายที่คนมีความสามารถที่จะทำได้ นี่มีความสามารถทำได้

สัทธาจริต พุทธจริต จริตของคนมันแตกต่างกัน ถ้าพุทธจริต คือจริตที่มีปัญญา เราแก้ไขของเรา ที่นี้พุทธจริตคือปัญญาชน ปัญญาชนเราจะใช้ปัญญาอบรมสมาธิ เราแก้ไขของเราอย่างไร ถ้าเราแก้ไขของเรา เรามีปัญญาของเรา เราไล่เข้ามาด้วยสติปัญญาของเรา ถึงที่สุดของความรู้สึกลึกซึ้งมันก็จะสงบลงไปเป็นธรรมดา ที่นี้ธรรมดา คำว่า “สงบแล้ว” สงบมาก-สงบน้อย คำว่า “สงบ” นะ ไม่ใช่ว่า “สบายๆ สงบๆ” สบายๆ สงบๆ จริงๆ แต่สงบแล้วรากฐานมันพอไหม

การทำงาน การทำสิ่งต่างๆ มันต้องมีพื้นฐาน พื้นฐานของคนนี้นะ มันไม่มีเลย พื้นฐานของคนนี้ว่างเปล่า กลางอย่างนี้ แล้วพอเปรียบเทียบโดยพื้นฐานของโลก มันเพราะคนเรามันมีหมวกอยู่ ๒ ใบ ใบหนึ่งคือเกิดมาโดยสามัญสำนึก โดยเกิดมาเป็นมนุษย์ มันมีของมันอยู่แล้ว เวลามันทุกข์ มันก็ทุกข์เจียนเป็นเจียนตาย เวลามันสุขมันก็สุขแบบโลก ก็กะนองอยู่อย่างนั้นนะ แต่เวลามันเป็นหมวกอีกใบหนึ่งคือธรรม ธรรมนี้นะ ถ้าพูดถึง ถ้าสมาธิ.. ศีล สมาธิ ปัญญา มันเกิดขึ้นสมดุขของมัน มันจะเกิดปัญญาของมัน ถ้ามันไม่เกิดปัญญาของมัน เพราะศีล สมาธิ ปัญญาของมัน ศีล สมาธิ ไม่สมดุขของมัน ปัญญามันไม่เกิด มันเกิดแต่ปัญญาโลกๆ

ฉะนั้น หมวกใบหนึ่งที่เราเป็นสามัญสำนึกที่เป็นมนุษย์ มันมีของมันอยู่แล้ว ฉะนั้น เวลาปัญญามันเกิด ปัญญาที่เราว่าเราเกิด เห็นใหม่ นี่มันไม่ใช่การแก้จิต นี่มันทับถมจิต มันทับถมด้วยสามัญสำนึก ด้วยปัญญาของเรา ด้วยโลกียปัญญา แต่ด้วย.. เขาบอกว่า “ไม่รู้จักเสีย”

“โอ้.. ขอบ.. เพิ่งไปดูมาเมื่อกี้ ในสวนสัตว์นะ แหม.. เสือโคร่งเขียวเบือเริ่มเลย”

“ไม่รู้จักเสีย”

“เสือดาว.. โอ้ย.. เสือดาวก็เห็นมาเมื่อกี้ อยู่ในสวนสัตว์นะ ยิ่งช้าง โอ้โฮ.. งานี่อนเลย”

นี่ไง เพราะอะไร เพราะมันอยู่ในพระไตรปิฎกไง

“ไม่รู้จักเสีย”

“โธ่.. ก็เพิ่งดูมาเมื่อกี้”

นี่บอก “ไม่ใช่ปัญญา”

“อ้าว.. ไม่ปัญญา.. อ้าว.. คิดมาเมื่อกี้เอง เมื่อกี้ปัญญาตั้งที่รอบ โอ้โฮ.. คิด แหม.. เพร็ดเพร้าวเลย ว่าง โอ้โฮ.. มีความสุขมาก”

ไปดูเสื้อสวนสัตว์มา.. ไอ้เสื้อในใจ ความโลภ ความโกรธ ความหลงนะ นันทิดราคะมันจี๋หัว อยู่ เราไม่เห็น พอไม่เห็นขึ้นมา เอาอะไรไปสู่มันนะ สิ่งที่เราเอาอะไรไปสู่มัน มันยังไม่รู้จักมันเลย ในเมื่อมันยังจี๋หัวอยู่ ยังเห็นตัวมันไม่ได้ แต่เวลาเห็นเสื้อก็ไปเห็นเสื้อในสวนสัตว์นะ โอ้โฮ.. เขาขังไว้เป็นกรงๆ เลย “แหม.. พระไตรปิฎก แหม.. สูดยอดเลย พระไตรปิฎกนั่นนะ นู่นก็เป็นกิเลส อันนู่นก็เป็นกิเลส โอ้.. ตอนนี้เป็นความว่าง”

นี่ไง หมวด ๒ ไบ ไบหนึ่งคือสามัญสำนึก คือความเป็นสมมุติบัญญัติ เราอยู่กับสมมุติบัญญัติ เพราะเราเกิดมาเป็นคน พอมาเกิดเป็นคนขึ้นมา เราก็ศึกษามา พอศึกษามา โอ้โฮ.. เป็นหมดเลย “นี่เสื้อโคร่ง ไอ้เนื้อเสื้อดาว โอ้.. ไอ้เนื้อช้าง”

รู้ไปหมด! แต่ไม่เคยเห็นจริงเลย นี้อย่างนี้ ถ้าอย่างนี้ นี่โดยสามัญสำนึก หมวดอีกไบหนึ่ง มันเลยบังไว้ไง แล้วเราจะแก้จิตของเรานะ.. การแก้จิตแก้ยากมากนะ จะพูดอย่างไรให้เข้าใจได้ว่าอันหนึ่ง ปัญญาที่มันมีอยู่แล้ว ปัญญาที่มันมีอยู่แล้ว เพียงแต่เข้าไปกระตุ้นมัน มันก็ออกมา แต่ภาวนามยปัญญา มันมีอยู่แล้วได้อย่างไร ถ้าสมาธิมันไม่มี ปัญญาที่จะเกิดขึ้นมา ที่มันจะทะลุทะลวงกิเลสนะ มันเอามาจากไหน ฉะนั้น มันไม่มีกิเลสที่มันทะลุทะลวงทำลายสมุทัย มันจะเกิดความจริงขึ้นมาได้อย่างไร เพราะพอมันไม่เกิดความจริงขึ้นมา มันเป็นการแก้จิตไหมละ มันไม่เป็นการแก้จิต ใจ นี่แก้จิตมันแก้ยาก แก้ยากอย่างนี้ไง

แก้ยากที่ว่ามันไม่ใช่อย่างที่เรารู้สึกนึกคิดกันนี้หรอก มันไม่ได้แก้ด้วยที่ว่าเราคิดว่าเราจะแก้กันนี้หรอก เราคิดว่าเราจะแก้ซะ ไม่ได้แก้เลย เราคิดว่าจะแก้ เราทบทวน เราย่ำยมันทั้งนั้นเลย แต่ถ้าเราจะแก้ซะ เราต้องมีครูบาอาจารย์ เพราะครูบาอาจารย์ท่านได้ผ่านมา การผ่านมานะ นี่สมาธิ คุณติมันเปรียบเหมือนน้ำ น้ำ สถานะน้ำเสีย น้ำที่เวลาเขาบำบัดแล้วปานกลาง ที่มันยังใช้การไม่ได้ กับน้ำที่สะอาดบริสุทธิ์ มันแตกต่างกันอย่างไร

จิต.. จิตเวลาเข้าสมาธินะ สมาธิมาก-สมาธิน้อย มันพูดมันก็รู้ได้ ทีนี้คำว่า “สมาธิ” คือการพักผ่อน น้ำ.. มันเป็นต้นทุนนะ คนเรานะ อดอาหารนี้ไม่ตาย ก็วันนะ ๗ วัน ๘ วัน อยู่ได้ อดน้ำนี่วันหนึ่งอยู่รอดไหม น้ำนะ อดน้ำไม่ได้ เวลาเขาอดอาหารกันนะ อดอาหาร แต่เขาไม่ได้อดน้ำหรอก นี่

เหมือนกัน สิ่งต่างๆ อย่างนี้ สิ่งที่มีน้ำมันขึ้นมาก็เพื่อดำรงเท่านั้นเอง ดำรงชีวิตเพื่อเอามาเป็นประโยชน์กับการดำรงชีวิตอยู่ ถ้าการดำรงชีวิตอยู่ แล้วถ้าจิตมันเป็นสมาธิ สมาธิมันเป็นอย่างไร

สมาธิมันต้องมีของมัน มันต้องมีความสงบระงับของมัน ถ้าสมาธิมันสงบระงับขึ้นมา มันจะมีความสุข ความสุขพอกอยู่พอกกิน คำว่า “พอกอยู่พอกกิน” คือ.. คุณ เครื่องยนต์ เราดูแต่น้ำมัน แต่เราไม่ได้ดูว่าน้ำมันหล่อลื่น เราดูแต่น้ำมันที่ใช้พลังงานของมัน เห็นไหม ดีเซล น้ำมันเบนซินต่างๆ น้ำมันหมดเราก็เติมน้ำมันๆ กัน แต่ถ้าน้ำมันเครื่องเราไม่ได้ดูนะ.. หหมดนะ ฉะนั้น สิ่งหล่อลื่น หล่อลื่นอยู่ในตัวของเรา สุข-ความสงบระงับ มันหล่อลื่นให้หัวใจเรามันอยู่สุขอยู่สบายของมัน นี่อยู่สบายของมันเท่านั้น ถ้าเครื่องยนต์มันเคลื่อนไหวไปมา เครื่องยนต์ที่มีน้ำมันหล่อลื่นอยู่แล้ว เราเติมน้ำมันสิ่งใดเข้าไป เราใช้ประโยชน์กับมัน

นี่ก็เหมือนกัน จิต ถ้ามันมีสมาธิของมัน เครื่องยนต์ของเราไม่ขัดข้อง เครื่องยนต์ของเรามันสะดวกสบายของมัน ถ้ามันใช้ปัญญาละ นี่การใช้ปัญญา ปัญญาเพื่อชำระกิเลส เราจะทิ้งนะ เราจะตื่นตื่น เราจะเห็นคุณงามความดีของเรา

โลกเขา เขาหาทรัพย์สมบัติของเขามาเพื่อดำรงชีวิตของเขา ครอบครัวของใคร ผู้นำครอบครัวใด เขาจะหาทรัพย์สมบัติของเขา เพื่อให้ครอบครัวเขามั่นคง

หัวใจของเรา เราเป็นพระ เราเป็นนักบวช เราจะมีสมบัติของเราคือศีลธรรม เราจะมีสติ เราจะมีสมาธิ เราจะมีปัญญาของเรา ถ้าเราจะมีสติ มีสมาธิ มีปัญญาของเรานะ ชีวิตของเราจะไม่เร่ร่อน จะมีหลักมีเกณฑ์ของเรา นี่เราเป็นพระ เราเป็นนักบวช ถ้าเราเป็นนักบวช คุณ สังคมเขาต้องการบุญกุศลจากเรา เขาต้องการบุญกุศลจากนักบวช เราจะต้องมีหลักมีเกณฑ์ ถ้าเรามีหลักมีเกณฑ์นะ เราพยายามแก้ไขใจของเรา

จิตนี้เราจะแก้ ถ้าเราจะแก้จิตนะ งานแก้จิตนะ มันอาศัยสภาวะแวดล้อม อาศัยเรื่องข้อวัตร เพราะว่าข้อวัตรนี้มันเป็นกติกาสังคม เห็นไหม วัตรปฏิบัติ ถ้าเรามีวัตรปฏิบัติ..

เขาว่า “แก้จิตๆ ไปแก้กันที่ไหน?”

“ถ้าแก้วจิต เอ็งก็แก้วจิต ข้าก็แก้วจิต” แต่ต่างคนต่างแก่นะ พอต่างคนต่างแก้ ต่างคนต่างพอใจนะ ต่างคนก็ต่างทำ.. ลงเรือลำเดียวกันนะ แต่พายไปคนละทาง แล้วเรือมันจะไปไหน ลงเรือลำเดียวกัน นั่งหันหลังชนกัน แล้วก็พายไปคนละทาง แล้วเรือมันจะไปอย่างไร แต่ถ้าเรานั่งไปทางเดียวกัน เราพายเรือลำเดียวกัน เรือนั้น ด้วยฝีพาย.. สังฆะ พระสงฆ์ในวัดนั้นช่วยกันจ้ำ ช่วยกันพาย เห็นไหม ข้อวัตรปฏิบัติมันก็จะไปถึงเป้าหมาย ถึงฝั่งได้ไว

คำว่า “ถึงเป้าหมาย” คือทำข้อวัตรปฏิบัติให้จบไปวันหนึ่งๆ พอจบแล้ว เราก็มีเวลาของเรา นี่เราพายเรือไปถึงเป้าหมายแล้ว เราขึ้นจากเรือ เราก็หาที่สงบระงับของเรา เราทำข้อวัตรเสร็จแล้วเราก็กลับกุฏิของเรา เราก็ภาวนาของเรา เห็นไหม ข้อวัตรมันก็เป็นการวัดใจเรา วัดใจเราให้เราอยู่ในสังคมนั้นด้วยความร่มรื่น พอความร่มรื่น เราพายเรือไปทางเดียวกัน ทุกอย่างเสร็จเรียบร้อยแล้ว เราก็ไปภาวนา มันก็สงบระงับ

เราพายเรือกันคนละข้าง อีกข้างหนึ่ง ทั้งหัวเรือทั้ง ๒ ฝั่ง ต่างคนต่างพาย มันก็ขัดแย้งกัน พอมันขัดแย้งกันเสร็จแล้วนะ พอกลับไปภาวนานะ พอขัดแย้งมันก็ถูกลูกงัดไปซะไหม พอเรือไปถึงฝั่งถึงเป้าหมายแล้วนะ อ้าว.. ก็ไปภาวนา ต่างคนต่างก็ไปวิตกวิจารณ์นะ โอ๊ย.. ไปฟูในที่ภาวนานะ หัวใจมันเต้นอย่างกับกลองนะ โอ้โฮ.. ตูบต๊บบๆ นะ มันซีเรียสไปหมดนะ เพราะอะไร? นี่ไม่แก้ใจ

เราแก้วจิต เราแก้ใจ แก้วจิตของเรา ถ้าเราแก้วจิตของเรา มันฝืนทนนะ “เขาทำไมพายเรืออย่างนั้นนะ ทำไมเขาพายเรือ ทำไมขวางน้ำไปหมดเลยนะ เขาพายเรือก็ต้องพายเรือไปตามน้ำนะ ทำไมต้องพายเรือทวนน้ำด้วยล่ะ โอ๊ย.. พายเรือไปเลย มันต้องตัดน้ำไปสิ มันจะได้เข้าฝั่งได้ไวนะ ทำไมพายเรือฝาค่ไปอย่างนี้ล่ะ”

นี่เวลาทำข้อวัตรใจ “นุ่นก็ไม่ได้ นุ่นก็ไม่ได้ นุ่นก็ผิด นั่นก็ไม่ได้เรื่อง..” เสร็จแล้วก็ไปนั่งวิตกวิจารณ์นะ พอทำข้อวัตรเสร็จแล้วก็ไปนั่งปวดหัวอยู่คนเดียวนะ นี่ไง เราพายเรือไปคนละทางไง นี่ไง แก้วจิต ถ้าเราแก้จิตนะ ถ้าหางเสือ ผู้นำเขาบังคับเรือ เรือนั้นจะฝาค่ล้มลงขนาดไหน ก็พาเรือนั้นเข้าฝั่งได้ สภาพน้ำราบเรียบ พายเรือสะดวก เราก็จะพายเข้าฝั่งได้

พอเราเข้าฝั่งไปแล้ว นี่ฝั่ง เรือลำนั้น.. สังฆะ สังคม ความเป็นอยู่ของเรา เราอยู่ร่วมกัน นี่แก่จิตๆ คือมันคัดแปลงมาตั้งแต่เราตลอดนะ ไม่ได้ตั้งใจหรอก “อยากทำอย่างนั้นก่อน อยากทำอย่างนี้ก่อน ไอ้นี้ก็ทำอย่างนั้น ไอ้นี้ก็ทำอย่างนี้” นี่มันก็พายเรือกันคนละทางๆ แต่ถ้าเรือ.. มันก็มี เรือชนิดใด เขาใช้คนมากน้อยแค่ไหน นี่ก็เหมือนกัน วัด เห็นไหม เวลาพระเยอะ-พระน้อย เวลาสิ่งนั้นมีมาก-มีน้อย เราทำ นี่แก่จิต ถ้าเรายินดีแก่ มันก็จะแก่ ถ้าเราไม่ยินดีแก่ นี่พูดถึงแก่โดยที่รู้สึกสำนึกนะ

แล้วเวลาหลวงปู่มันท่านบอก “แก่จิตมันแก่ยากนะ ผู้เฒ่าจะแก่วะ”

เวลาภาวนาเข้าไปนะ ปวดหัวนะ เวลาภาวนาเข้าไปแล้ว นี่ครูบาอาจารย์ท่านพูดทุกองค์ นึกว่าภาวนาแล้วนะ มันจะราบรื่น เวลาธรรมะมันเกิดขึ้นมา สมาธิเกิดขึ้นมา ปัญญาเกิดขึ้นมานะ มันจะส่งเสริม มันจะไปได้ไฉไลเลยนะ เวลาเข้าไปจริงๆ นะ “มรรคหยาบผ่านมรรคละเอียด” เวลาความคิดเกิดขึ้นมาแล้วนะ มันก็แช่อยู่อย่างนั้นนะ แล้วมันจะละเอียดเข้าไปนะ มันก็ไม่กล้าไป

“อ้าว.. นี่ก็เป็นปัญญาแล้ว นี่ก็เป็นสมาธิ มีความสุข สงบระงับ มันจะเอาไปไหนกันอีกล่ะ ทำมาเพื่อความสุข นี่ก็มีความสุขแล้ว มันก็ปล่อยวาง มันก็เป็นความว่างหมดแล้วนะ มันก็สมบูรณ์หมดนะ มรรค ๘ สมบูรณ์เต็มทีเลยนะ โอ้โฮ.. คียอดเยี่ยมไปหมดเลยนะ แล้วทำไงต่อ?”

ก็แช่กิเลสอยู่นั่นไง กิเลสมันบังเงาอยู่ มันหลอกอยู่ แต่ถ้ามีครูบาอาจารย์มากอยกระตุ่น มาคอยบอกว่า “สิ่งนั้นเป็นความผิด” เราเชื่อไหม?

“อ้าว.. ก็ศีล สมาธิ ปัญญา มันพร้อมหมดนะ มันมีความสุขนะ แล้วมันจะแก่.. โอ้.. อาจารย์นี่สงสัยสติไม่ดีแล้ว โอ้โฮ.. เขาทำมาคตินาคนี้ อาจารย์ยังบอกว่าผิดๆ เป็นไปได้อย่างไร”

นี่แก่จิตมันแก่ยากอย่างนี้ เวลามันคิดนะ เวลาไปรู้ไปเห็นแล้วมันคิดอะไรขึ้นมา มันก็ว่าของมันขอดเยี่ยมทั้งนั้นนะ นี่กิเลสมันจี๋หัวนะ มันจะไปแก่ที่ไหน แต่ถ้ากาลเวลามันถึงเวลานะ จิตนี้ต้องเสื่อมแน่นอน ถึงเวลาแล้วจิตนี้ต้องเสื่อมแน่นอน ถ้ายังมีกิเลสอยู่เนี่ย เวลาจิตมันเริ่มเสื่อม มันแสดงตัวออกมา เราจะเข้าใจทันทีเลยนะ แล้วเราจะหาบั้งๆ คำว่า “หาบั้ง” แล้วเราก็จะหาครูบาอาจารย์

อย่างนั้น แต่ครูบาอาจารย์อย่างนั้น ในวงการปฏิบัติ เราเคารพรักกัน แต่! แต่ใจหนึ่งก็กลัว เพราะกิเลสมันอยู่ในหัวใจ ใจกิเลสมันก็กลัว กิเลสมันก็ได้แย่งกันไปตลอด

นี่เวลาแก้ด้วยข้อวัตรปฏิบัติ มันแก้ด้วยความเป็นอยู่ในสังคม ถ้าสังคมมันไปด้วยกัน สังคมมันไปในทางเดียวกัน สังคม.. สัปปายะ ๔ ถ้าสัปปายะในการเกื้อหนุน มีการส่งเสริมกันในการภาวนานะ เวลาไปเข้าทางจงกรมแล้วมันไม่ค่อยมีอะไรไปขัดแย้ง เวลาขัดแย้ง ไม่ได้ขัดแย้งที่ทางจงกรมนะ มันขัดแย้งในหัวนะ เวลาเข้าทางจงกรมมันออกมาหมดนะ เรื่องนั้นเรื่องนี้ เรื่องนี้เรื่องนั้น.. มันพุ่งไปหมดเลย! นี่เพราะอะไร เพราะว่าไม่ได้แก้จิตใจ เอาจิตจะไปแก้เขาใจ เวลาถึงเวลาก็ขวางเขาไปหมดเลยนะ “ต้องอย่างนั้น ต้องอย่างนี้ ต้องอย่างนั้นนะ” แล้วก็ไม่ได้ตั้งใจเลยนะ แล้วใจมันก็ทุกข์ๆ นะ ไปทางจงกรมนะ มันก็แทบระเบิดเลย

แต่ถ้าแก้ ข้อวัตรปฏิบัติ นิธรรมและวินัยวางไว้แล้ว มันแก้ไขแล้วมันจะคัดค้านเราแล้ว ถ้าคัดค้านเราละ เราก็ทำตามนั้น.. ทำตามนั้น.. ทำตามนั้น.. คัดค้าน มันไม่พอใจหรอก! “โอ้.. อย่างนี้ต้องดีกว่า.. อย่างนี้ต้องดีกว่า” แต่ถ้าทำตามนั้นๆ คัดมัน! คัดมัน! มันจะเห็น “เอ้อ ไอ้ที่ดีกว่านะ มันดีกิเลส มันดีเรา มันไม่ได้ดีสังขะ ไม่ได้ดีในวัดทั้งหมดนะ ถ้าในวัดทั้งหมดมันดี มันจะไปพร้อมกันหมด นี่ถ้ามันพร้อมกันหมด มันดีหมด” นี่แก้จิตๆ มันคัดแปลงมันก่อน มันแก้ไขมันก่อน ข่มขี้มันไว้ก่อน

พอมันทำไปจนเป็นจริตนิสัยนะ นิสัยมันก็เป็นนิสัยของสังขะ นิสัยของสังคม นิสัยของส่วนรวม มันก็เข้ากันได้หมด เวลาเสร็จแล้วไปเข้าทางจงกรมนะ “เอ้อ.. นู่นก็เรียบร้อยหมดแล้ว ไม่มีอะไรมาทรมานใจเลย เดินจงกรม” มันก็ราบรื่นง่ายไป ถ้ามันไม่มีอะไรไปกระทุ้ง ไปพุดอยู่ในทางจงกรม ทางจงกรมไม่ได้ไปทำให้ใครเดือดร้อนหรอก หัวใจนะมันทำให้เดือดร้อน ภาวนาไม่ได้ทำให้เดือดร้อน แล้วว่าเดือดร้อน มันคืออะไรล่ะ?

นั่นนะ เสือของเรา มันไม่ใช่เสือในกรงนะ เวลาดูเสือละไปดูเสือในกรง โอ้โฮ.. เสือโคร่ง เสือดาวในกรงเต็มเลย เวลาเข้าทางจงกรมนะ เสือมันจะกินหัว มันยังไม่เห็นนะ เสือมันขีหัวอยู่นะ เสือมันขีรคอยู่นะ.. เราต้องทำของเราเอง เราต้องดูเสือของเรา จับเสือของเราละ ให้เห็นเสือของเรา

เสื้อที่สวนสัตว์ก็เสื้อของสวนสัตว์ เสื้อขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไง กิเลสขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กิเลสในธรรมวินัย ชีบ่ง ชี้ถึงซั่มมัน แต่เราจะหาเสื้อของเรา เราจะหากิเลสของเรา เราจะแก้ไขกิเลสของเรา เราต้องทำของเราขึ้นมา เพื่อประโยชน์กับเราละ

นี่พูดถึงว่าการแก้จิต แก้วจิตนี้แก้ยาก แก้ยากมันต้องมีตัวอย่างไง เราเห็นแต่ทางวิชาการ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ท่านกัณิพพานไปหมดแล้ว ครูบาอาจารย์ที่เป็นจริงท่านกัณิพพานไปหมดแล้ว เราเห็นแต่กิเลสกับกิเลส มันไม่ยอมรับกันหรอก กิเลส-กิเลสมันก็ชนกันอยู่แล้ว ฉะนั้น เราจะต้องแก้ไขเรา ถ้ามันไม่มีที่พึ่ง มันหมดที่พึ่ง เราต้องพึ่งเราเอง เอวัง